

Fremragende utdanning – hva og hvordan?

Ved Jon Magne Vestøl, ProTed

Innlegg på ettermiddagsseminar 22. oktober 2013 i regi av Norsk Studentorganisasjon og Forskerforbundet.

(LYSBILDE 1)

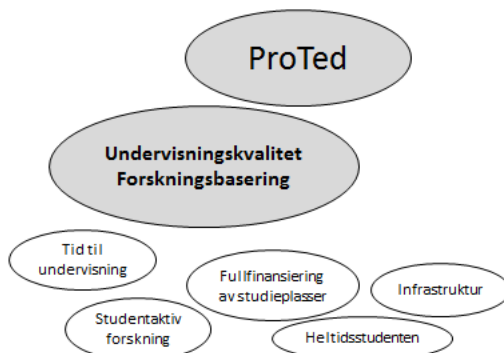

Mitt tema er «Fremragende utdanning – hva og hvordan?» Innledningsvis kan det være nødvendig å utvide rekken av spørre ord med «hvor» og «hvilken». Som forsker vet jeg nemlig at det er problematisk og faglig uforsvarlig å uttale seg generelt om et fenomen som utdanning og hva som kan bidra til en utdanningskvalitet som fortjener betegnelsen «fremragende».

Jeg er invitert fordi jeg er engasjert i ProTed – Centre for Professional Learning in Teacher Education. Dette er det første av flere sentre for fremragende utdanning (SFU) i norsk universitets- og høyskolesektor. Senteret drives i samarbeid mellom Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø – nå også Norges arktiske universitet, og senteret har lærerutdanning som sitt oppdragsområde. Det er med bakgrunn i erfaringer fra dette arbeidet jeg vil komme med noen refleksjoner over temaet «fremragende utdanning.»

(LYSBILDE 2)

Innleggets fokus

I invitasjonen til seminaret er det angitt følgende stikkord: «tid til undervisning, studentaktiv forskning, fullfinansiering av studieplasser, heltidsstudenten og infrastruktur». ProTeds fokus er primært rettet mot undervisningskvalitet og mot forskningsaspektet ved utdanningen, i tillegg til at vi også er opptatt av mer systemiske aspekter som influerer på studiekvalitet. Jeg vil derfor rette mitt hovedfokus mot disse områdene og håper at andre innslag på seminaret belyser de øvrige stikkordene.

Så til det første spørsmålet som er indikert i temaformuleringen:

(LYSBILDE 3)

Hva er «fremragende utdanning»?

- NIFU:
 - En standard for operativt kunnskapssamarbeid
 - SFU-modellen: Dokumentasjon av indikatorbasert studiekvalitet og plan for spredning av innovative praksiser.

Hva er «fremragende utdanning»?

Ifølge Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) kan begrepet «fremragende» forstås som «en standard for operativt kunnskapssamarbeid». NIFU nevner to sentrale kriterier for den norske SFU-modellen: «Dokumentasjon av indikatorbasert studiekvalitet» og «plan for spredning av innovative praksiser.»

Denne forsøksvise innrammingen peker mot tre komponenter i et arbeid med å utvikle og etablere fremragende utdanning:

(LYSBILDE 4)

Fremragende utdanning

- En utdanning preget av innovasjon
 - En utdanning som er basert på kreativt utviklingsarbeid og fremmer «innovative praksiser».
- En utdanning som er forskningsforankret
 - En utdanning som tilstreber en «indikatorbasert studiekvalitet» gjennom å utvikle og raffinere kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsstandarder basert på empirisk og teoretisk fundert kunnskap.
- En utdanning som inngår i aktive nettverk
 - En utdanning som utvikler et «operativt kunnskapssamarbeid» innad i og på tvers av institusjoner og en «spredning» av resultater og erfaringer.

- En utdanning som er preget av innovasjon, det vil si en utdanning som er basert på kreativt utviklingsarbeid og fremmer «innovative praksiser».
- En utdanning som er forskningsforankret, det vil si en utdanning som tilstreber en «indikatorbasert studiekvalitet» gjennom å utvikle og raffinere kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsstandarder basert på empirisk og teoretisk fundert kunnskap.
- En utdanning som inngår i aktive nettverk, det vil si en utdanning som utvikler et «operativt kunnskapssamarbeid» innad i og på tvers av institusjoner og en «spredning» av resultater og erfaringer.

Alle disse tre komponentene er sentrale i ProTeds virksomhet. La meg kort eksemplifisere hvordan vi arbeider med å realisere disse komponentene, og på den måten nærme meg et svar på det andre spørsmålet i mitt tema:

Hvordan utvikles «fremragende utdanning»?

(LYSBILDE 5)

Hvordan utvikles «fremragende utdanning»?

- ProTeds arbeid med innovative praksiser
 1. Undervisning i fag
 - En rekke utviklingstiltak knyttet til undervisningsemner i matematikk, fysikk, nordisk og fremmedspråk
 2. Digitale læringsomgivelser
 - Arbeid med digitale eksamensformer, wiki, oppgaveformer etc.
 3. Universitetsskoler og profesjonell praksis
 - Utvikling av studentforskning, dialogseminarer, læringskafe og andre samarbeidsfora
 4. Kompetanseutvikling for studieledelse
 - Utvikling av strukturerte design for veiledning
 5. Integrerte studiedesign
 - Utvikling av forskningsbaserte kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsindikatorer
 - Integrasjon av ProTeds kunnskapstilfang i form av integrerte studie- eller utdanningsdesign

Innovative praksiser

Innovative praksiser er et fokusområde som er realisert i ProTed gjennom et bredt spekter av utviklingstiltak organisert i fem områder:

1. Utviklingsområde 1 arbeider med Undervisning i fag: Her drives en rekke utviklingstiltak knyttet til undervisningsemner i matematikk, fysikk, nordisk og fremmedspråk
2. Utviklingsområde 2 fokuserer på Digitale læringsomgivelser: Her arbeides det med digitale eksamensformer, bruk av wiki, utvikling av oppgaveformer etc
3. Utviklingsområde 3 arbeider med Universitetsskoler og profesjonell praksis: Det utvikles studentforskning, dialogseminarer, læringskafe og andre samarbeidsfora
4. Utviklingsområde 4 har fokus på Kompetanseutvikling for studieledelse og arbeider så langt med utvikling av strukturerte design for veiledning
5. Utviklingsområde 5, som jeg leder, arbeider med kvalitetsbeskrivelse og Integreerte studiedesign: Vi utvikler forskningsbaserte kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsindikatorer, og arbeider fram mot Integrasjon av ProTeds kunnskapstilfang i form av integrerte studie- eller utdanningsdesign

Den kreative kraften som kommer til uttrykk gjennom denne innovasjonen er en vesentlig drivkraft i ProTeds arbeid. Vår erfaring så langt er at kreativ innovasjon er en vesentlig komponent i utvikling av utdanningskvalitet.

(LYSBILDE 6)

Forskningsbasering

- På direkte studentnivå
 - Integrering av forskningskomponenter på bachelornivå i tillegg til forskning på masternivå.
 - Studenter kvalitetssikrer egen profesjonsutvikling gjennom prosjektoppgaver (aksjonslæring/FoU)
- På senter- og institusjonsnivå
 - Utvikling av forskningsbaserte kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsindikatorer
 - Kvalitetssikring og forskningsforankring av lokale systemindikatorer
 - Utvikling av kvalitative indikatorer
 - Forskningsmessig forankret utvikling av integrerte studiedesign

Forskningsbasering

Dette utvikles i ProTed på to nivåer:

- På direkte studentnivå gjennom å integrere forskningskomponenter på bachelornivå i tillegg til den forskning som er en vesentlig komponent på masternivå.
- På senter- og institusjonsnivå gjennom arbeid med å utvikle forskningsbaserte kvalitetsbeskrivelser og kvalitetsindikatorer.

På studentnivå er det innført prosjektoppgaver hvor studenter kvalifiserer og kvalitetssikrer sin egen yrkesprofesjonalitet gjennom å samle inn, analysere og drøfte tilbakemeldinger fra elever og kollegaer på deres eget undervisningsarbeid. Stikkord her er aksjonslæring og FoU (forsknings- og utviklingsarbeid).

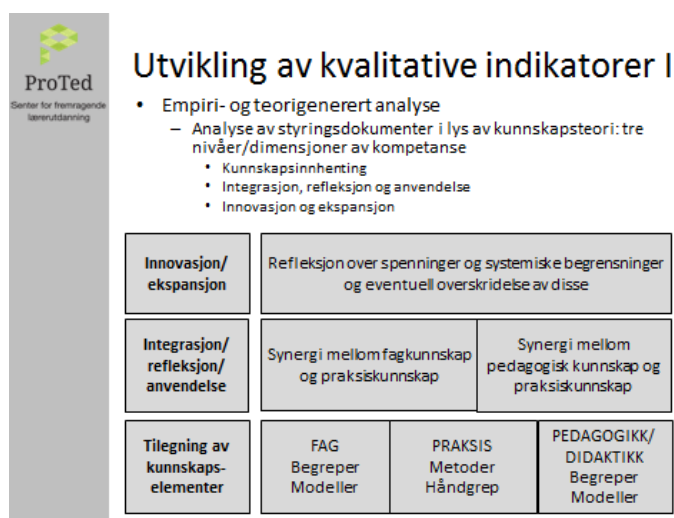
På senter- og institusjonsnivå arbeides det med å kvalitetssikre og nyutvikle instrumenter for kvalitetsbeskrivelse. Våre undersøkelser har vist at kvalitetssikrede indikatorer for vårt utdanningsfelt stort sett bare finnes i form av nasjonale og internasjonale undersøkelser i regi av organisasjoner som OECD og UNESCO, i tillegg til skolerettede kvalitetsundersøkelser som PISA og TIMSS.

Det mangler prosedyrer og instrumenter for lokal kvalitetssikring av utdanning. Dette arbeider vi med å utvikle, dels ved å gjennomgå og kvalitetssikre eksisterende systemindikatorer i form av talldata for gjennomstrømning og lignende, men primært gjennom å utvikle instrumenter for mer kvalitativt orienterte beskrivelser.

Dette utviklingsarbeidet er basert på empirisk og teoretisk generert kunnskap. ProTed gjennomfører forskning på utviklingstiltak innenfor egne institusjoner og reflekterer kritisk over forskningsresultatene i lys av kunnskapsteori.

Vi har gjennomført analyse av styringsdokumenter i lys av kunnskapsteori og identifisert ulike nivåer eller dimensjoner av kompetanse:

(LYSBILDE 7)

- Kunnskapsinnhenting: det vil si tilegning av kunnskapselementer fra ulike fagfelt og praksisfelt
- Integrasjon, refleksjon og anvendelse: det vil si utvikling av synergi mellom kunnskapselementer gjennom kritisk refleksjon og konkret anvendelse
- Innovasjon og ekspansjon, det vil si overgripende refleksjon over spenningsforhold og systemiske begrensninger og eventuell innovasjon eller ekspansjon for å overskride disse

(LYSBILDE 8)

Utvikling av kvalitative indikatorer II

- Empiri- og teorigenerert analyse
 - Analyse av styringsdokumenter i lys av kunnskapsteori: tre nivåer/dimensjoner av kompetanse
 - Analyse av empiriske nedslag av kompetanseutvikling:
 - Studentbesvarelser og oppfølgende intervjuer
 - Datamateriale knyttet til praksisveiledning
 - Analyse av utviklingstiltak (intervjudata)
- Teoretisk generalisering av gjennomgående kvalitetstrekk
- Utvikling av skisse til integrerte studiedesign

For å nærme oss konkrete beskrivelser av kvalitet på disse nivåene gjennomfører vi empiriske analyser for å tydeliggjøre kvalitetselementer innenfor våre utviklingstiltak. Vi gjør empiriske studier av studentenes kompetanseutvikling gjennom analyse av studentoppgaver og intervjuer med studenter, og vi planlegger også observasjon og intervjuer knyttet til studentenes profesjonsutøvelse i praksis. Vi foretar også en systematisk kartlegging av våre ulike utviklingstiltak med sikte på å identifisere gjennomgående elementer som er relatert til utvikling av utdanningskvalitet.

Med dette som basis vil vi foreta en kritisk teoretisk analyse av våre funn for å kvalifisere våre erfaringer og resultater for en spredning til andre miljøer og kontekster. Dette vil så danne grunnlag for å formulere skisser til integrerte studie- eller utdanningsdesign.

(LYSBILDE 9)

Nettverksbasis

- Utvikling i fruktbart spenningsfelt mellom utdanningsmiljø, forskningsmiljø og praksismiljø
 - Internasjonale samarbeidspartnere:
 - Umeå universitet, Stockholm universitet, Åbo Akademi (Finland),
 - Oxford University (UK), Brunel University, London (UK), Higher Education Academy, York (UK)
 - Stanford University (USA)
- Forskningsmessig og teoretisk kvalifisert spredning av erfaringer og resultater

Nettverksbygging

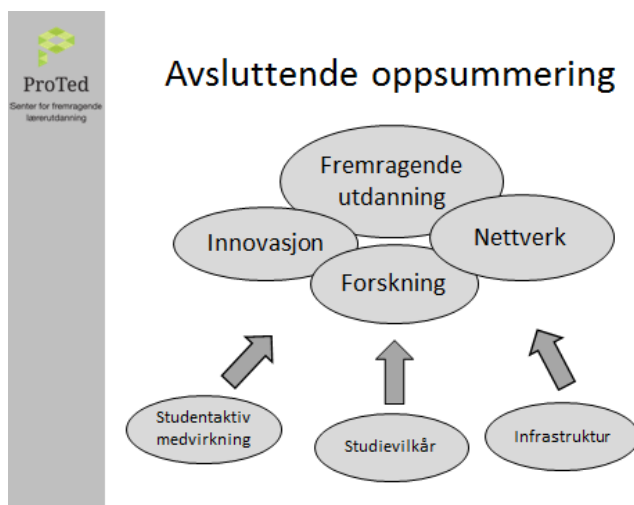
Den tredje komponenten som trer fram i NIFUs beskrivelse er nettverksbygging. Dette ligger fra starten av inne som en sentral premiss i ProTeds organisering. Senteret er et samarbeid mellom lærerutdanningsmiljøene ved universitetene i Oslo og Tromsø. I flere av utviklingstiltakene arbeides

det aktivt med å etablere robuste relasjoner mellom universitet og universitetsskoler. Vi har også etablert kontakt med læringsmiljøer nasjonalt og internasjonalt.

Nettverksbygging er en vesentlig komponent i både utvikling av utdanningskvalitet og spredning av erfaringer. I konstruktiv og kritisk interaksjon mellom utdannings- og forskningsmiljøer blir det mulig å se ut over de lokale betingelser for utdanningskvalitet og reflektere over muligheter og begrensninger på tvers av kontekster.

Samtidig har ProTed en tydelig bevissthet om de kontekstuelle betingelsene som definerer rammer for vårt utviklingsarbeid. For ProTed er det viktig at en spredning av erfaringer og resultater forankres i en kunnskapsteoretisk refleksjon som tydeliggjør disse kontekstuelle betingelsene slik at spredningen av kunnskap til andre miljøer er kvalifisert.

(LYSBILDE 10)

Avsluttende oppsummering

Mitt perspektiv på fremragende utdanning er altså oppsummert i de tre nøkkelordene: Innovasjon, forskning og nettverk. Dette er ikke noe forsøk på en totalbeskrivelse av de faktorer som influerer på utdanningskvalitet. For å vende tilbake til stikkordene i invitasjonen, er det all mulig grunn til også å inkludere faktorer som studentaktiv medvirkning, studievilkår og infrastruktur. I arbeidet fram mot en realisering av studie- og utdanningsdesign som kan fortjene betegnelsen «fremragende» vil også dette være vesentlige aspekter å ta høyde for.